

Ukázka ze ŠVP Gymnázia v Čáslavi

Osobnostní a sociální výchova

Obsahové vymezení

Předmět Osobnostní a sociální výchova chápeme jako systém komplexního rozvoje osobnosti žáka zacílený do oblastí zvládnání životních situací nejrůznějšího druhu. Koncipujeme jej na základě kompletního vzdělávacího obsahu průřezového tématu Osobnostní a sociální výchova a využíváme i vzdělávacího obsahu doplňujícího vzdělávacího oboru Dramatická výchova. Učivem i vlastním učebním materiálem je pro nás žák.

V OSV žáci praktickými činnostmi docházejí k porozumění vlastní identitě i druhým lidem, k vytvoření dobrých mezilidských vztahů ve skupině, třídě i mimo ni, ke kvalitní spolupráci a komunikaci s druhými. Aktivně řeší problémy v osobní i sociální rovině, osvojují si principy duševní hygieny, vytvářejí si nezraňující postoje k sobě i druhým, dále postoje demokratické, tolerantní, učí se uvědomovat si a praktikovat mravní normy v různých způsobech lidského chování v různých situacích.

Obsah předmětu navazuje na výuku českého jazyka a literatury, hudební, výtvarné a občanské výchovy, blízká témata sdílí též se vzdělávací oblastí Člověk a společnost, rovněž nachází tematickou blízkost s oblastí Člověk a zdraví, a to pěstováním pozitivních postojů k vlastnímu já, dobrých mezilidských vztahů, neúzkostného naplňování sociálních rolí a norem a v neposlední řadě vytvářením dovedností psychohygieny. Velmi specifickou vazbu má pak s vzdělávací oblastí Umění a kultura. Tu podněcuje soustavnou péčí o rozvoj citlivého vnímání věcí a vztahů kolem nás, péčí o tvořivost a estetické cítění ve sféře mimoumělecké i umělecké. Těsnější sejití s touto oblastí je realizováno v navazujícím volitelném předmětu Dramatická výchova v tercií a kvartě, kde budou získané vědomosti, dovednosti a postoje dále využívány a rozvíjeny.

Organizační a časové vymezení

Předmět Osobnostní a sociální výchova je povinným vyučovacím předmětem pro primu a sekundu s časovou dotací 1 vyučovací hodiny týdně. Pro výuku předmětu slouží specializovaná a plně vybavená učebna dramatické výchovy v půdních prostorách školy, která umožňuje interaktivní a kooperativní činnostní učení. Je pro nás důležité, aby tento předmět vyučoval aprobovaný vyučující pro OSV nebo DV, protože jsme přesvědčeni, že sám učitel musí projít dlouhodobějším kurzem OSV, aby na základě vlastních prožitků mohl být příkladem pro žáky. Ve škole působí v současné době dva vyučující s aprobací DV a jeden absolvoval kurz OSV. Výuka probíhá v půlených třídách, tedy ve skupinách s maximálně 16 žáky. Převažuje skupinová a týmová práce.

V předmětu OSV využíváme metod sociálně psychologického tréninku, dominantní strategií je ovšem realizace metod dramatické výchovy, jejichž společným jmenovatelem je důraz na hru. Jedná se o hry s pravidly, Kimovy hry, dramatické improvizace a etudy simulační, alterační, později též charakterizační povahy, hry a cvičení pohybová, hlasová, rytmická, fabulační a strukturované drama. Dále

je věnován prostor a čas diskusi a samostatné reflexi. Zařazovány mohou být krátkodobé nebo i dlouhodobé projekty s ohledem na schopnosti konkrétní skupiny. Témata a motivace jsou volené s ohledem na věková specifika žáků, ale i s ohledem na konkrétní kolektiv a jeho psychosociální charakteristiky a potřeby žáků. Na výběru témat se žáci mohou aktivně podílet.

Výchovné a vzdělávací strategie rozvíjející klíčové kompetence

Kompetence k učení

- žáci hledají prostřednictvím cvičení a her s pravidly vlastní nejefektivnější způsob vypořádání se s problémem či úkolem
- žáci prozkoumávají prostřednictvím rozličných motivací možnosti svého jednání
- žáci si aktivně vyměňují informace a hodnotí problémy z více stran
- žáci reflektují, oceňují a kriticky hodnotí vlastní práci, činnost vlastní skupiny i spolužáků a hledají problematické body spolupráce a jejich možnou nápravu

Kompetence k řešení problémů

- žáci reagují na konfliktní situace a v dramatické situaci zaujímají stanovisko k dané situaci, vstupují do různých rolí, situace opakují a kultivují své postoje

Kompetence komunikativní

- žáci vyslovují, komentují a obhajují vlastní názor
- žáci naslouchají druhým, citlivě přebírají slovo při skupinové komunikaci, a to bez zvedání ruky či alespoň bez vyvolávání učitelem
- žáci reflektují svou činnost a diskutují
- žáci se cvičí ve správné práci s dechem, hlasem a v artikulaci
- žáci v dramatických hrách a cvičeních pantomimických, se zástupnou řečí, se zástupným předmětem komunikují verbálně i neverbálně
- žáci se připravují v situacích s náměty z reálného života na danou situaci a zkouší si různé způsoby reagování, zbavují se tak úzkosti z obdobných situací v reálném životě
- žáci na zadaných úkolech pracují individuálně, ale především ve dvojicích a menších skupinách

Kompetence sociální a personální

- žáci se zamýšlejí v reflexích a cvičeních sociální citlivosti nad vlastními postoji a chováním, vciťují se do druhých a regulují své chování ve skupině
- žáci se podílejí významnou měrou na výběru témat a částečně i činností ve vyučování

- žáci mnohé zadané skupinové úkoly úspěšně řeší jen při aktivní spolupráci všech členů skupiny
- žáci řeší problémy ve skupině společně s učitelem diskusí a analýzou daného problému nebo speciálně vystavěnými hodinami, v nichž se daný problém citlivě řeší v rámci hry
- žáci dostávají prostor k seberealizaci a prezentaci svých jedinečných dovedností

Kompetence občanské

- žáci v lekcích či blocích lekcí tematizují různé formy útlatku a násilí, environmentální problémy, občanská práva a povinnosti v běžných i krizových situacích a s účinnou pomocí skupinové interakce si žáci osvojují normy a postoje zodpovědného občana demokratické společnosti
- žáci inscenují drobné divadelní tvary
- žáci v tématech her, poslechových, jazykových i vizuálních materiálech využívají díla nebo úryvky z kulturních děl českých i světových

Kompetence pracovní

- žáci plní domácí úkoly, na nichž závisí úspěšnost jednotlivce i skupiny v následující hodině ODV, pracují zodpovědně a systematicky, započatou činnost dokončí
- žáci připravují krátké etudy k prezentaci pro třídní kolektiv nebo užší školní veřejnost, podílejí se na vyhledávání a třídění témat a materiálů, rozdělování funkcí a rolí i na propagaci představení

Vyučovacím předmětem prolínají průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Tematické okruhy (předmět OSV plní všechna témata průřezového tématu OSV)
- Osobnostní rozvoj
- Sociální rozvoj
- Morální rozvoj

Mediální výchova

Tematické okruhy receptivních činností:

- kritické čtení a vnímání mediálních sdělení
- pěstování kritického přístupu k reklamě
- hodnotící prvky ve sdělení
- hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením
- chápání podstaty mediálního sdělení, objasňování jeho cílů a pravidel
- identifikování základních orientačních prvků v textu

- interpretace vztahu mediálních sdělení a reality
- různé typy sdělení, jejich rozlišování a funkce
- rozdíl mezi reklamou a zprávou

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Evropa a svět nás zajímají:

- rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa
- lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy

Multikulturní výchova

Lidské vztahy

- udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženské, zájmové nebo generační příslušnosti
- uplatňování principu slušného chování (základní morální normy)

Etnický původ

- odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost

Principy sociálního smíru a solidarit

- nekonfliktní život v multikulturní společnosti

Osobnostní a sociální výchova		
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni RVP ZV Žák	Vede k porozumění sobě samému a druhým Napomáhá k zvládnutí vlastního chování Napomáhá k vytváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému	
Ročník	Prima	Sekunda
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni ŠVP Žák	- poznává sám sebe při smyslových cvičeních - soustředí své vnímání a koncentruje pozornost při individuální práci - zapamatuje si předměty, jejich polohu v prostoru, tvar,	- poznává sám sebe při řešení problémů a hře v roli - soustředí své vnímání a koncentruje pozornost ve skupinové práci - pojmenuje předmět obrazně na základě jeho výrazných

	barvu při cvičeních smyslového vnímání - mapuje své tělesné a psychické procesy - reguluje vlastní jednání a prožívání při cvičeních sebekontroly - získává pozitivní vztah k sobě, oceňuje své pozitivní vlastnosti - vede si Tvořivý deník – portfolio, zachycující sebereflektující poznámky pro vývoj osobnosti	vlastností - mapuje své postoje a hodnoty ve skupinových činnostech při hře v roli - reguluje své chování a jednání a prožívání při týmové spolupráci - kompenzuje svá negativa, sublimuje je jinou aktivní činností - vede si Tvořivý deník – portfolio, zachycující sebereflektující poznámky pro vývoj osobnosti
Učivo	Seznamovací hry, cvičení smyslového vnímání, pozornosti, uvolnění a soustředění Kimovy hry, Kimovy hry o roli	Objevování sebe a okolního světa, hra v roli
Poznámky (mezipředmětové vztahy, PT, metody)	Průřezové téma OSV – Osobnostní rozvoj: Rozvoj schopností poznávání, Sebepojetí a sebekontrola, Seberegulace a sebeorganizace Sociální rozvoj: Poznávání lidí komunitní kruh, reflexe, sebereflexe, spoluvytváření pravidel Portfolio: Deníček nebo Tvořivý deník	
Osobnostní a sociální výchova		
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni RVP ZV Žák	Formuje studijní dovednosti Podporuje dovednosti a vědomosti týkající se duševního zdraví Napomáhá prevenci sociálně patologických jevů a škodlivých způsobů chování	
Ročník	Prima	Sekunda
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni ŠVP Žák	- využívá relaxačních technik - využívá cvičení kreativity pro osobnostní rozvoj	- reguluje stresové situace, rozumově zvládá problémy - odbourává stresové situace uvolněním a relaxací

	- problémové situace řeší aktivně	- tvořivě reaguje v mezilidských situacích, zvláště v situacích konfliktních - nahlíží na realitu tvořivě, dokáže ji sledovat z různých pohledů - dotahuje nápady do reality
Učivo	Duševní hygiena, relaxační techniky Tvořivost (slovní asociační hry, slovní koláže) Sebereflexe, seberegulace,	Duševní hygiena, relaxační techniky, sebereflexe Tvořivost (tvořivost pohybová, hudební a výtvarná) Obtížné situace v mém životě
Poznámky (mezipředmětové vztahy, PT, metody)	Průřezové téma OSV – Osobnostní rozvoj: Psychohygiena, Kreativita, Seberegulace a Sebeorganizace Komunitní kruh, reflexe, sebereflexe, sebehodnocení – portfolio: Tvořivý deník Organizace volného času: práce s diářem	

Osobnostní a sociální výchova		
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni RVP ZV	Přispívá k vytvoření pozitivního vztahu k druhým Přispívá k vytváření dobrých mezilidských vztahů Rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace Utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci	
Žák		
Ročník	Prima	Sekunda

Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni ŠVP Žák	- poznává členy skupiny a jejich zvláštnosti a odlišnosti - pečuje o dobré vztahy, respektuje druhého, pomůže mu - vytváří pravidla pro spolupráci a komunikaci a ve skupině - komunikuje verbálně, neverbálně a pomocí skutků - uplatňuje kultivovaný mluvený a pohybový projev, pracuje s hlasem v monologickém a dialogickém projevu - adekvátně komunikuje v různých situacích (informování, pozdrav, omluva, prosba, žádost), sděluje své pocity - spolupracuje s ostatními členy skupiny	- je vnímavý k odlišnostem jednotlivých členů skupiny a hledá v nich výhody - aktivně podporuje dobré vztahy ve skupině - respektuje pravidla skupiny - dokáže se na situaci podívat očima druhého - využívá empatie, podílí se na dobrém klimatu ve skupině - aktivně při komunikaci naslouchá projevům a názorům druhých a dovede na ně přiměřeně reagovat - komunikuje v různých situacích (přesvědčování, řešení konfliktu, vyjednávání, vysvětlování - zapojuje se do diskuse, využívá zásad komunikace a pravidel dialogu - otevřeně komunikuje, zvládá eticky situaci soutěže a konkurence - spolupracuje s ostatními členy skupiny, navazuje na jejich nápady a dotváří je
Učivo	Pravidla spolupráce a komunikace, asertivita Kontakt a mimojazyková komunikace Partnerská citlivost, cvičení důvěry a kontaktu, reflexe Verbální komunikace, technika řeči	Pravidla spolupráce a komunikace, asertivita Kontakt a mimojazyková komunikace Partnerská citlivost, cvičení důvěry a kontaktu, reflexe Verbální a neverbální komunikace, technika řeči
Poznámky (mezipředmětové vztahy, PT, metody)	Průřezové téma OSV – Sociální rozvoj: Mezilidské vztahy, Komunikace, Kooperace a kompetice Sociogram, infogram, portfolio	
Osobnostní a sociální výchova		
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni RVP ZV Žák	Umožňuje získávat sociální dovednosti pro řešení složitých situací (konfliktů) Vede k uvědomování hodnoty různosti lidí Přispívá k utváření mravních rozměrů různých způsobů lidského chování	

Ročník	Prima	Sekunda
Přínos předmětu OSV k rozvoji osobnosti žáka v úrovni ŠVP Žák	- formuluje problém, přijímá rozhodnutí při řešení konfliktů v navozených herních situacích - analyzuje vlastní postoje, reflektuje je - mapuje vlastní rolové existence - jedná v reálných sociálních rolích, navrhuje řešení - zvládá konfliktní situace, přijímá rozhodnutí - respektuje druhé podle svých individuálních možností	- formuluje problém, navrhne řešení, přijímá rozhodnutí při řešení konfliktů v navozených herních situacích, problémy řeší z hlediska různých rolí mezilidských vztahů - analyzuje vlastní postoje a postoje druhých, porovnává je a reflektuje je - oceňuje pomáhající a prosociální chování - provádí transfer rolí do situací mimo lekce - zvládá zátěžové a konfliktní situace - oceňuje odpovědné a spolehlivé jednání - eticky se rozhoduje v problematických situacích navozených v herní situaci
Učivo	Charakterizace, alterace a improvizace, improvizace s dějem, hra v roli	Charakterizace, alterace a improvizace, improvizace s dějem, hra v roli, kolektivní improvizace
Poznámky (mezipředmětové vztahy, PT, metody)	Průřezové téma OSV – Sociální rozvoj: Mezilidské vztahy, Komunikace Morální rozvoj: Řešení problémů a rozhodovací dovednosti, Hodnoty, postoje, Praktická etika Komunitní kruh, hra v roli, improvizace, portfolio	